

Examen VMBO-GL en TL

2018

tijdvak 1
woensdag 16 mei
9.00 - 11.00 uur

geschiedenis en staatsinrichting CSE GL en TL

Dit examen bestaat uit 43 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 64 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Meerkeuzevragen

Schrijf alleen de hoofdletter van het goede antwoord op.

HISTORISCH OVERZICHT EN STAATSINRICHTING VANAF 1848

Nederland (1848-1914)

Gebruik bron 1.

- 1p 1 Een gebeurtenis zoals in de bron beschreven, kwam in 1848 veel voor in Europa.
→ Noem een belangrijk **politiek** gevolg van zulke gebeurtenissen voor Nederland.

- 1p 2 Door de Luxemburgse kwestie veranderde rond 1867 de politieke verhouding tussen het kabinet en het parlement. Bij deze verandering waren de volgende stappen belangrijk:
- 1 Alle leden van het kabinet dienden hun ontslag in.
  - 2 Het kabinet kreeg een conflict met de Tweede Kamer over de aanpak van de Luxemburgse kwestie.
  - 3 De Tweede Kamer keurde de begroting van het kabinet af.

Wat is de juiste volgorde van stappen in deze verandering, van vroeger naar later?

- A Luxemburgse kwestie → 2 → 1 → 3 → nieuwe politieke verhouding
B Luxemburgse kwestie → 2 → 3 → 1 → nieuwe politieke verhouding
C Luxemburgse kwestie → 3 → 1 → 2 → nieuwe politieke verhouding
D Luxemburgse kwestie → 3 → 2 → 1 → nieuwe politieke verhouding

- 2p 3 In Nederland zijn de **wetgevende**, de **uitvoerende** en de **rechterlijke** macht gescheiden. Tussen 1874 en 1880 was A. Luyben burgemeester van Den Bosch, maar hij was óók lid van de Tweede Kamer.
Een bewering: een burgemeester heeft uitvoerende macht. Het past niet bij de scheiding van de machten dat hij ook nog een andere macht heeft.
→ Toon aan dat de bewering juist is.

Doe dit door:

- eerst aan te geven welke macht de burgemeester óók heeft als lid van de Tweede Kamer,
- en vervolgens een argument te geven waarom het beter zou zijn als de burgemeester niet tegelijk Kamerlid was.

Gebruik bron 2.

- 1p 4 Over welk onderwerp gaat de enquête van de overheid?
- A over de emancipatie
  - B over de sociale kwestie
  - C over de vakbonden
  - D over het recht op werk

Gebruik nogmaals bron 2.

- 2p 5 De fabrikant houdt zich aan het Kinderwetje van Van Houten.
- Geef een reden waarom het Kinderwetje zorgde voor verbetering van de werkomstandigheden van kinderen.
  - Geef ook een reden waarom sommige mensen vonden dat het Kinderwetje **niet genoeg** verbetering bracht.

Doe het zo:

Verbetering van de werkomstandigheden door het Kinderwetje, omdat ... (geef een reden).

Niet genoeg verbetering volgens sommigen, omdat ... (geef een reden).

Gebruik nogmaals bron 2.

- 2p 6 Leg uit dat veel arbeiders zich in die tijd aangetrokken voelden tot het socialisme.

Doe dit door:

- eerst **zonder bron** aan te geven waarom het socialisme in die tijd voor arbeiders aantrekkelijk was
- en daarna met **een onderdeel van de bron** je antwoord toe te lichten.

- 1p 7 In 1893 werd in Nederland een politieke partij verboden. Het verbieden van een politieke partij kan botsen met een grondrecht.

Welk grondrecht wordt bedoeld? En is dat een **klassiek** of een **sociaal** grondrecht?

- A vrijheid van meningsuiting; dit is een klassiek grondrecht
- B vrijheid van meningsuiting; dit is een sociaal grondrecht
- C vrijheid van vereniging; dit is een klassiek grondrecht
- D vrijheid van vereniging; dit is een sociaal grondrecht

- 1p 8 In 1865 brak bij koeien in Nederland de veepest uit. Deze ziekte is besmettelijk én dodelijk voor koeien. Minister Thorbecke zei toen dat de bestrijding van de veepest door de boeren zelf geregeld moest worden en niet door de regering. Deze uitspraak van Thorbecke past bij een uitgangspunt van een politieke stroming in de negentiende eeuw.
- Welke politieke stroming wordt bedoeld?

2p 9 In de loop van de negentiende eeuw veroverde Nederland steeds meer gebieden in Indonesië. In dezelfde periode industrialiseerde Nederland. Sommige Nederlandse fabriekseigenaren hadden economisch voordeel van het kolonialisme.

→ Noem **twee** verschillende economische voordelen van het kolonialisme voor fabriekseigenaren.

1p 10 Hieronder staan drie groepen die bezig waren zich politiek te emanciperen tussen 1900 en 1920:

- 1 arbeiders
- 2 confessionelen
- 3 vrouwen

→ Welke groep kan volgens jou rond 1920 **op politiek gebied** het meest tevreden zijn als het om de emancipatie van hun groep gaat? Geef ook een historisch argument voor je keuze.

Doe het zo:

De ... (kies een groep) kunnen het meest tevreden zijn, want ... (geef een historisch argument).

bron 1

Uit een brief van een meisje op bezoek in Den Haag (1848):

Wij werden gewaarschuwd voor grote groepen demonstranten die elke avond op straat liepen en politieke veranderingen eisten. Ook in andere plaatsen was er onrust. We probeerden vrolijk en op ons gemak te lijken, maar we waren gespannen. We luisterden goed om te horen of er een steen door het raam werd gegooid. Gelukkig namen de demonstranten een andere route en kwamen niet bij ons voorbij.

bron 2

Een textielfabrikant vertelde bij een enquête van de overheid over zijn arbeiders (1890):

Elf uur werken achter elkaar is goed te doen, hoor. Een wever die tien uur heeft gestaan, is aan het eind van de dag iets vermoeider dan aan het begin van zijn dienst. Maar dat heeft weinig invloed op de productie. Ik zorg goed voor mijn werknemers. Iedereen is hier welkom, ook de allerjongsten onder ons. Daarom neem ik kinderen vanaf hun twaalfde jaar in dienst. Als een wever zijn vak niet jong leert, leert hij het nooit goed.

Door de tijd heen

Gebruik bron 3.

2p 11 Zet de grondwetsartikelen in de juiste volgorde, van vroeger naar later.

Doe het zo:

Eerst ..., daarna ..., vervolgens ... en ten slotte ... (vul nummers in).

bron 3

De volgende vier grondwetsartikelen gaan over de samenstelling van de Tweede Kamer:

- 1 De leden van de Tweede Kamer worden gekozen in de kiesdistricten door Nederlandse mannen die minstens 23 jaar oud zijn en die minstens 20 gulden aan belasting betalen.
- 2 De leden van de Tweede Kamer worden rechtstreeks gekozen door Nederlanders die minstens 18 jaar oud zijn.
- 3 De leden van de Tweede Kamer worden rechtstreeks gekozen door Nederlandse mannen die minstens 23 jaar oud zijn.
- 4 De leden van de Tweede Kamer worden gekozen door Nederlandse mannen die minstens 23 jaar oud zijn en die volgens de wet voldoende geschikt zijn om te stemmen (bijvoorbeeld omdat ze kunnen lezen en schrijven).

De Eerste Wereldoorlog (1914-1918)

Gebruik bron 4.

- 2p 12 In 1914 riep de Nederlandse regering op tot mobilisatie. Sommige zaken veranderden daardoor, andere zaken bleven hetzelfde.
→ Welke **twee** krantenberichten gaan over zaken die hetzelfde bleven?
Schrijf alleen de nummers op.

Gebruik bron 5.

- 1p 13 Stel: je vindt deze prentbriefkaart en je twijfelt uit welk jaar die afkomstig is: **1916** of **1918**.
→ Uit welk jaar is de prentbriefkaart? Verklaar je antwoord met behulp van de bron.

Doe het zo:

De prentbriefkaart is uit ... (kies uit: 1916 / 1918), want ... (geef een verklaring met behulp van de bron).

Gebruik bron 6.

- 1p 14 Wat is de naam van deze grens?

bron 4

Hieronder staan vijf berichten uit een Nederlandse krant (1914):

bericht 1: De koningin heeft opdracht gegeven om haar eigen paarden ter beschikking te stellen aan het Nederlandse leger.

bericht 2: De minister van Buitenlandse Zaken is niet van plan de goede handelsbetrekkingen met de buurlanden op het spel te zetten.

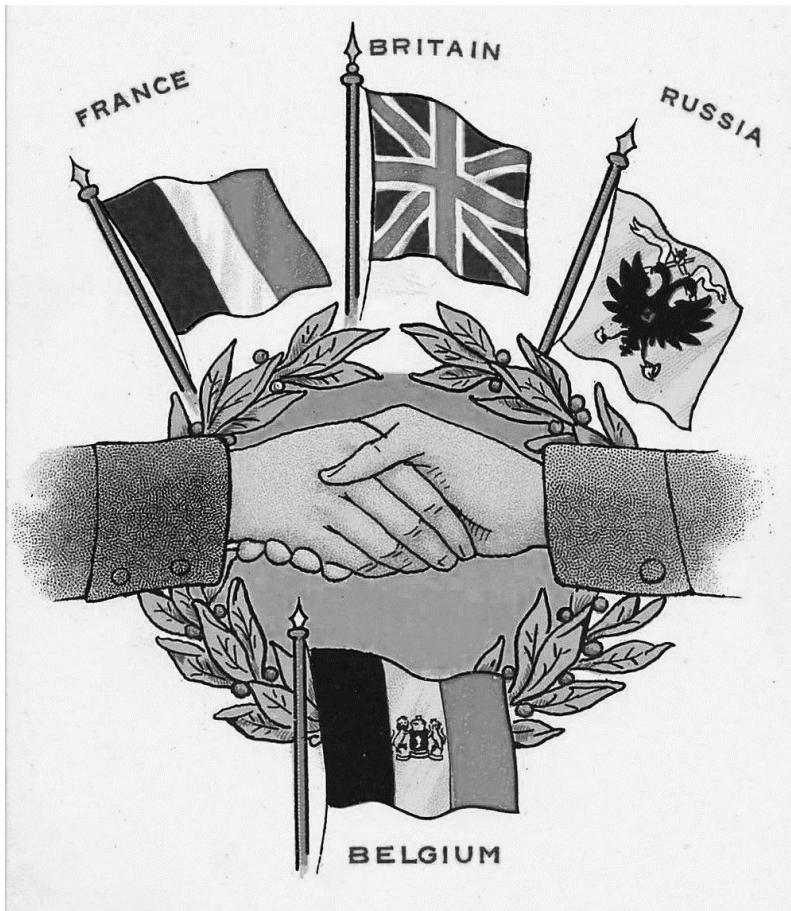
bericht 3: De tuinbouwers lijden enorme verliezen, omdat er geen groenten meer naar Duitsland kunnen worden uitgevoerd.

bericht 4: In deze periode van spanning wil de Nederlandse regering vasthouden aan de neutraliteitspolitiek.

bericht 5: Vanmorgen zijn de opgeroepen militairen met spoed naar de kazernes vertrokken. Ook worden er oorlogsschepen versneld gereedgemaakt.

bron 5

Een prentbriefkaart over een bondgenootschap met als titel *Samen staan we sterk*:

Toelichting

Bij de vlaggen staan in het Engels de namen van de landen Frankrijk, Groot-Brittannië, Rusland en België geschreven.

bron 6

Een krantenartikel (1916):

Twee zussen dood aan de grens

Een vrouw woonde in België. Zij had toestemming gekregen van een Duitse soldaat om bij de grens met haar zus in Nederland te praten. Toen zij een pakje aan haar zus wilde geven, raakten haar kleren de grensafscheiding aan. Ze stierf onmiddellijk. Haar zus probeerde haar te redden en stierf daardoor ook.

Het Interbellum (1918-1939)

Gebruik bron 7.

- 2p 15 Deze verkiezingsposter heeft als onderwerp de Dolkstootlegende.
→ Leg uit wat de Dolkstootlegende inhoudt.
Doe dit door:
- eerst aan te geven welke politieke stroming bedoeld wordt met de gemaskerde man
  - en daarna aan te geven waar deze politieke stroming de schuld van krijgt.

- 2p 16 Hieronder staan zeven artikelen uit de grondwet van de Republiek van Weimar:

- 1 Alle Duitsers hebben volledige geloofsvrijheid.
  - 2 Alle Duitsers zijn voor de wet gelijk.
  - 3 De overheid garandeert vrije verkiezingen.
  - 4 De overheid zet zich in om alle Duitsers een geschikte woning te bieden.
  - 5 De overheid beschermt de gezondheid van haar burgers.
  - 6 Elke Duitser heeft het recht vrij zijn mening te uiten.
  - 7 De overheid zorgt voor voldoende scholen.
- Welke **drie** grondwetsartikelen noemen wij nu in Nederland **sociale grondrechten**? Schrijf alleen de nummers op.

Gebruik bron 8.

- 1p 17 De wet die Stalin in 1934 invoerde, past bij meerdere kenmerken van het stalinisme.
→ Noem **twee** kenmerken van het stalinisme die passen bij de bron.

Gebruik bron 9.

- 1p 18 Welke begrippen horen bij de bron?
- A censuur en totalitair
  - B censuur en zuivering
  - C collectivisatie en totalitair
  - D collectivisatie en zuivering

2p 19 In juli 1934 werd een leider van de SA vermoord in München, in opdracht van de regering. Stel: je doet onderzoek naar deze moord en je hebt de keuze uit de volgende drie bronnen:

- 1 Een dagboek van een vrouw. Ze was in de zomer van 1935 in Berlijn en heeft daar gezien dat leden van de SA werden vervolgd. Ze schrijft in haar dagboek dat ze verschillende geruchten over de moord heeft gehoord.
- 2 Een Duitse krant. De krant schrijft op 3 juli 1934 op de voorpagina dat Hitler krachtig is opgetreden tegen een gevaar in de samenleving. Het artikel is geschreven op basis van officiële bronnen van de Duitse overheid.
- 3 Een boek over het leven van Hitler. Dit boek is geschreven in 2008 door een beroemd historicus. Hij beschrijft de moord na onderzoek van vele bronnen, zoals archieven, brieven en ooggetuigenverslagen.

→ Geef met een argument aan welke bron de **meest** betrouwbare informatie bevat voor je onderzoek.

→ Geef daarna met een argument aan welke bron **minder** betrouwbare informatie bevat voor je onderzoek.

Doe het zo:

De meest betrouwbare informatie: bron ... (vul in: 1, 2 of 3), want ... (geef een argument).

Minder betrouwbare informatie: bron ... (vul in: 1, 2 of 3), want ... (geef een argument).

Gebruik bron 10.

1p 20 De postzegel is gemaakt om een gebeurtenis uit 1923 te herdenken, die belangrijk was voor de nazi's.

→ Welke gebeurtenis wordt herdacht?

Gebruik nogmaals bron 10.

1p 21 De postzegel werd in 1935 gemaakt in opdracht van de regering.

→ Noem een politiek argument waarom de regering de opdracht om deze postzegel te maken **niet vóór 1933** zal hebben gegeven.

Gebruik bron 11.

2p 22 Hieronder staan vier regeringsvormen:

- a constitutionele monarchie
- b democratische republiek
- c extreem linkse dictatuur
- d extreem rechtse dictatuur

→ Geef per land aan welke regeringsvorm daarbij hoort rond 1935.

Let op! Er blijft één regeringsvorm over.

Doe het zo:

Bij land 1 hoort ... (vul een letter in).

(enzovoort tot en met land 3)

Gebruik bron 12.

- 1p 23 Blijkt uit de bron dat de NSB het **eens** of **oneens** is met de aanpak van de crisis door de regering? En waaruit blijkt dat?
- A eens, want de NSB geeft de Joden de schuld van de werkloosheid
  - B eens, want de NSB is op dat moment een regeringspartij
  - C oneens, want de NSB wil de werkloosheid aanpakken
  - D oneens, want de NSB wil niet ingrijpen bij een economische crisis

- 2p 24 Een bewering: de Kristallnacht (1938) was mede een gevolg van **antisemitisme** en **rasenwetten**.
- Leg uit dat de bewering juist is. Doe dat door in enkele zinnen de **betekenis** van de twee begrippen in een juiste historische samenhang te plaatsen.

Doe het zo:

De Kristallnacht was mede een gevolg van antisemitisme en rasenwetten, want ... (geef een uitleg in enkele zinnen; gebruik beide begrippen in een juiste onderlinge samenhang en betekenis).

Gebruik bron 13.

- 2p 25 Hieronder staan zes begrippen:

- 1 aanpassingspolitiek
- 2 antisemitisme
- 3 censuur
- 4 indoctrinatie
- 5 nationalisme
- 6 persoonsverheerlijking

→ Welke **drie** begrippen horen bij de inhoud van de brief? Schrijf alleen de nummers op.

bron 7

Een verkiezingsposter (1924):

Toelichting

Op de poster wordt een soldaat (= het Duitse leger) door een man met een dolk in de rug gestoken. De man heeft een masker op en draagt rode kleren.

bron 8

Een nieuwe wet uit de Sovjet-Unie, ingevoerd door Stalin (1934):

artikel 1: Na de arrestatie volgt er binnen tien dagen een veroordeling.

artikel 2: De beschuldigen mogen niet aanwezig zijn bij de rechtszaak.

artikel 3: De uitslag van de rechtszaak kan niet worden aangevochten.

artikel 4: Bij de doodstraf wordt het vonnis direct uitgevoerd.

bron 9

Een medewerker van het nationale nieuwsbureau in de Sovjet-Unie vertelt over zijn werk (1934):

Ik wilde een reportage maken over de aanleg van kanalen. Daarvoor moest ik eerst een tekst schrijven die ik daarna kon gebruiken voor de radio, voor de kranten en voor tijdschriften. Die tekst moest vooraf gecontroleerd worden. Toen ik de tekst terugkreeg, was bijna alles weggestreept. Ik mocht niet zomaar schrijven over de manier waarop er in de Sovjet-Unie gewerkt werd.

bron 10

Een postzegel uit 1935:

Toelichting

Op de postzegel staat (van boven naar beneden):

Herdenk 9 november 1923!

Het Duitse Rijk

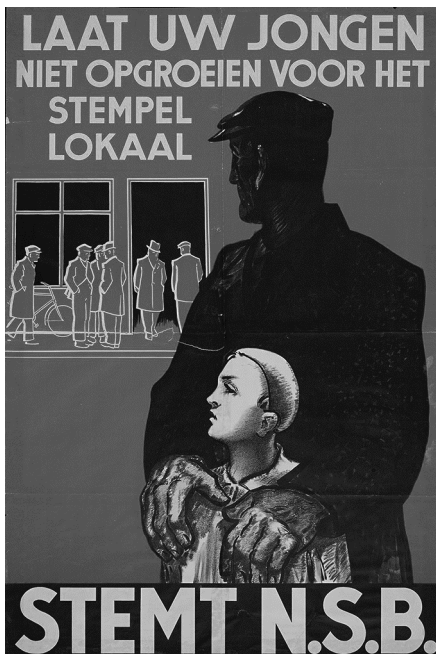
bron 11

Een kaart van Europa in 1935:

bron 12

Een verkiezingsposter van de NSB (1935):

Toelichting

Op de poster staat:

Laat uw jongen niet opgroeien voor het stempellokaal.

Stemt N.S.B.

bron 13

Een ingezonden brief van een twaalfjarig meisje in een nazi-krant (1939):

Als ik had kunnen kiezen, mijn Führer, dan was ik beslist een jongen geworden want dan had ik ook soldaat kunnen worden om te vechten voor mijn vaderland. Maar nu heb ik nog maar één vurige wens, en dat is ooit een echte Duitse moeder te worden en U, mijn Führer, te bedanken voor wat U voor ons Duitsers hebt gedaan.

De Tweede Wereldoorlog (1939-1945)

- 1p 26 Welk doel had de Gestapo in nazi-Duitsland?
- A de bijeenkomsten van de NSDAP met geweld beschermen
  - B de concentratiekampen leiden
  - C de jeugd tot nationaal-socialisten opvoeden
  - D de tegenstanders van Hitler vervolgen

Gebruik bron 14.

- 2p 27 Zet de vijf foto's in de juiste volgorde, van vroeger naar later.
Doe het zo:
Eerst ..., daarna ..., vervolgens ..., dan ... en ten slotte ... (vul nummers in).

Gebruik bron 15.

- 2p 28 De Joodse Nederlander was op een bepaalde bestemming aangekomen. Hij geeft aan dat de situatie nog erger zou worden.
- Op welke bestemming was de man aangekomen?
  - Maak met behulp van **twee verschillende** voorbeelden duidelijk dat de situatie inderdaad nog erger zou worden.
- Doe het zo:*
De bestemming was: ...
Twee voorbeelden dat de situatie nog erger zou worden: ... (noem twee voorbeelden).

- 2p 29 Hieronder staan vijf situaties tijdens de bezetting van Nederland:
- 1 De meeste Nederlandse politieagenten zorgden ervoor dat dieven en overtreeders van de wet gewoon werden opgepakt.
  - 2 Honderdduizenden mannen hebben een oproep gekregen om zich te melden voor verplichte arbeid in Duitsland.
  - 3 Kunstenaars en toneelspelers moeten verplicht lid worden van een nationaal-socialistische organisatie.
  - 4 Ongeveer 25.000 Nederlanders nemen vrijwillig dienst bij de Waffen-SS. Ze vechten met de Duitsers mee, vooral aan het oostfront tegen het communisme.
  - 5 Ongeveer 25% van de radiobezitters weigert hun radio in te leveren bij de bezetter.

Hieronder staan zes begrippen:

- a aanpassing
- b collaboratie
- c gelijkschakeling
- d razzia
- e tewerkstelling
- f verzet

→ Geef per situatie aan welk begrip daarbij hoort. **Let op!** Er blijft één begrip over.

Doe het zo:

Bij situatie 1 hoort begrip ... (vul een letter in).
(enzovoort tot en met situatie 5)

Gebruik bron 16.

- 2p 30 In 1944 vond de Slag om Arnhem plaats.
→ Leg uit, met behulp van de foto, dat het oorspronkelijke doel van de Geallieerden bij de Slag om Arnhem niet bereikt werd.

Doe dit door:

- eerst het doel te noemen van de Slag om Arnhem
- en daarna met behulp van de foto een reden te geven waarom het doel niet bereikt werd.

Gebruik bron 17.

- 1p 31 Welk land wordt bedoeld in bericht 1? En welk bondgenootschap wordt bedoeld in bericht 2?

	land in bericht 1:	bondgenootschap in bericht 2:
A	Duitsland	As-mogendheden
B	Duitsland	Geallieerden
C	Japan	As-mogendheden
D	Japan	Geallieerden

bron 14

Hieronder en op de volgende pagina's staan in totaal vijf foto's die horen bij Nederland in 1940.

foto 1

Nederlandse soldaten zijn gemobiliseerd:

foto 2

De Nederlandse opperbevelhebber nadat hij de capitulatie van Nederland heeft ondertekend:

foto 3

Het Duitse leger voert een verrassingsaanval uit op Nederland:

foto 4

Koningin Wilhelmina spreekt voor Radio Oranje in Londen:

foto 5

Rotterdam wordt gebombardeerd:

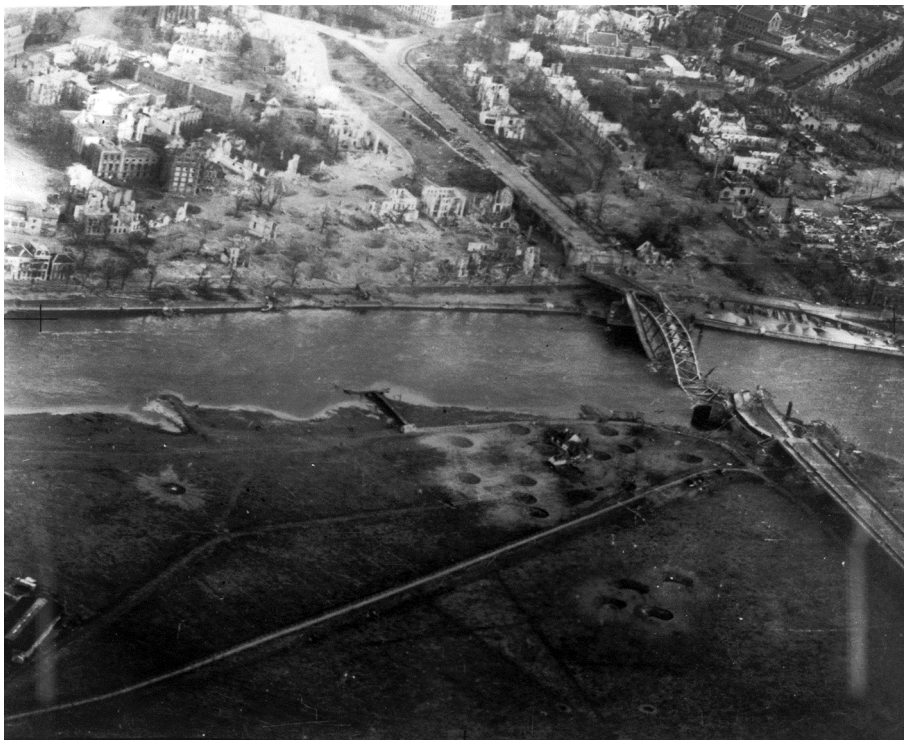
bron 15

Herinneringen van een Joodse Nederlander (1943):

Het was duidelijk dat we na een lange, vreselijke treinreis met vele ongemakken vanuit Nederland op onze bestemming waren aangekomen. Een SS-man zocht de wat jongere mannen uit en zette hen apart. Voor ouderen had hij geen belangstelling. Mijn vrouw werd niet uitgekozen en ik raakte haar in het gedrang kwijt. Ik heb haar nooit meer gezien. Onze bagage kwam op een grote hoop terecht. Mijn gitaar, waar ik heel voorzichtig mee was, werd boven op andere bagage gesmeten. Op dat moment begon ik te begrijpen dat het verlies van spullen nog niet het ergste was dat ons zou overkomen.

bron 16

foto van Arnhem (1944):

bron 17

Hieronder staat de tekst van twee radioberichten die beide op 7 mei 1945 zijn uitgezonden:

bericht 1: Met deze ondertekening wordt ons land overgeleverd aan de overwinnaar.

bericht 2: Het doel van ons bondgenootschap is voltooid om 03.00 uur, lokale tijd.

Europa en de wereld (1945-1989)

Gebruik bron 18.

- 1p 32 Over welke persoon gaat de bron?
- A over Drees, omdat hij de onafhankelijkheid van Indonesië tegenwerkte
  - B over Drees, omdat hij samenwerkte met de Japanners
  - C over Soekarno, omdat hij de onafhankelijkheid van Indonesië tegenwerkte
  - D over Soekarno, omdat hij samenwerkte met de Japanners

Gebruik bron 19.

- 1p 33 Wie heeft deze toespraak gehouden?
- A een minister van de Sovjet-Unie
  - B een minister van de Verenigde Staten
  - C een minister van Frankrijk
  - D een minister van Groot-Brittannië

Gebruik bron 20.

- 1p 34 Deze poster werd in 1952 gebruikt in Nederland bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer.
Welke boodschap is op de propagandaposter te zien?
- A Stem niet op de communistische partij, want zij nemen het op voor de rijke mensen.
  - B Stem niet op de communistische partij, want zij pakken je vrijheid af.
  - C Stem op de communistische partij, want kapitalisten nemen het op voor de rijke mensen.
  - D Stem op de communistische partij, want kapitalisten pakken je vrijheid af.

Gebruik bron 21.

- 1p 35 Over welke gebeurtenis gaat de bron?
- A over de Blokkade van Berlijn
  - B over de Cubacrisis
  - C over de Hongaarse Opstand
  - D over de Slag om Engeland

- 1p 36 In de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties zitten landen die het vetorecht hebben.
Welke landen hebben het vetorecht?
A alle landen van de Veiligheidsraad
B de landen die de Verenigde Naties hebben opgericht
C de vijf permanente leden van de Veiligheidsraad
D het grootste land van elk werelddeel
- 2p 37 Tijdens de Koude Oorlog werd in opdracht van de regering van de DDR in Berlijn een muur gebouwd. Als officiële reden werd genoemd dat de muur een bescherming bood tegen de gevaren van het kapitalistische westen. De westerse landen protesteerden wel tegen de bouw, maar ze grepen niet in om de bouw van de Muur tegen te houden.
→ Geef de werkelijke reden waarom de Muur werd gebouwd.
→ Geef ook een verklaring waarom de westerse landen niet ingrepen.
Doe het zo:
De Muur werd gebouwd, omdat ... (noem een reden).
De westerse landen grepen niet in, want ... (geef een verklaring).
- Gebruik bron 22.*
- 2p 38 In het krantenartikel wordt aangegeven dat de beweging Dolle Mina meerdere eisen en wensen heeft.
→ Noem nog **twee** andere eisen en wensen van Dolle Mina.

bron 18

Een uitspraak over een persoon:

Hoe kon het dat er in Nederland zo'n totaal verkeerd beeld bestond van deze persoon? Het leek alsof hij een soort Mussert was. Dat beeld heb ik moeten aanpassen. Voor zijn gedrag tijdens de bezetting is een verklaring te geven. Hij had steeds een Indonesisch doel voor ogen.

bron 19

Een gedeelte uit een toespraak van een minister (1947):

Europa heeft de komende drie of vier jaar veel meer buitenlands voedsel en andere noodzakelijke producten nodig dan het zelf kan produceren en betalen. Deze producten zullen uit ons land moeten komen. Daarom moet Europa geholpen worden. Het is logisch dat we er alles aan doen om ervoor te zorgen dat er weer een gezonde economie komt in de wereld. Onze politiek is niet gericht tegen een land of een ideologie, maar tegen honger, armoede en chaos.

bron 20

Een propagandaposter (1952):

Toelichting

Op de propagandaposter staat:

Kies communisten

Voor terreur en slavernij

bron 21

Een omschrijving van een gebeurtenis tijdens de Koude Oorlog:

De Russische troepen vielen met volle kracht aan en stotten onmiddellijk door naar het centrum van de stad. De vrijheidsstrijders beschoten de Russen vanaf de daken en uit de vensters. Maar de Russen waren keihard. Voor elk schot dat uit een huis kwam, antwoordde een tank met kanonvuur.

bron 22

Uit een krantenartikel (1970):

Dolle Mina is een passende naam voor de sinds gisteren snel groeiende beweging. De naam is gekozen vanwege de bijnaam van Wilhelmina Drucker. Dolle Mina heeft veel eisen. Er moet bijvoorbeeld meer kinderopvang komen. Dolle Mina heeft nog veel meer wensen.

De nieuwe wereldorde (vanaf 1990)

Gebruik bron 23.

2p 39 Hieronder staan vijf begrippen:

- a individualisering
- b multiculturele samenleving
- c nationale identiteit
- d poldermodel
- e verzorgingsstaat

→ Geef per uitspraak in de bron aan welk begrip erbij past. **Let op!** Elk begrip mag maar één keer worden gebruikt. Er blijft één begrip over.

Doe het zo:

Bij uitspraak 1 past ... (vul een letter in).
(enzovoort tot en met uitspraak 4)

1p 40 In heel Europa, ook in Nederland, vindt er veel discussie plaats over de toekomst van de Europese Unie (EU).

→ Vind jij dat Nederland lid moet blijven van de EU? Geef voor je antwoord een **economisch** argument.

Doe het zo:

Nederland moet ... (vul in: wel / geen) lid van de EU blijven, omdat ...
(geef een economisch argument).

Gebruik bron 24.

1p 41 Welk begrip hoort bij de uitspraak in de bron?

- A feminisme
- B liberalisme
- C populisme
- D socialisme

bron 23

Hieronder staan vier uitspraken met kritiek op de Nederlandse samenleving geschreven door één politicus (1994):

uitspraak 1: Ik vind dat de overlegeconomie moet plaatsmaken voor een economie met minder overleg.

uitspraak 2: Door het beleid van de overheid durven burgers geen initiatief te nemen. Daarom ben ik vóór afschaffing van de vele subsidieregelingen voor burgers.

uitspraak 3: Onze Nederlandse cultuur was ooit erg belangrijk. Laten we vooral weer trots worden op het Nederlanderschap!

uitspraak 4: In mijn buurt wonen mensen uit zestig verschillende landen, reuze gezellig, maar toch wel een beetje te veel van het goede.

bron 24

Een uitspraak van een politicus (2015):

Ik vind dat het volk véél beter weet wat goed is voor Nederland dan die politici in Den Haag. De huidige linkse politici hebben Nederland aan de rand van de afgrond gebracht. Ik ben daarom van mening dat alle problemen van Nederland alleen kunnen worden aangepakt als we de macht teruggeven aan het volk.

Door de tijd heen

- 2p 42 Sommige historische gebeurtenissen in Europa na de Tweede Wereldoorlog werden als positief gezien. Mensen keken door deze gebeurtenissen weer **optimistisch** naar de toekomst.
- Noem een historische gebeurtenis na de Tweede Wereldoorlog die geleid heeft tot optimisme.
  - Geef ook een verklaring waarom deze gebeurtenis gezorgd heeft voor optimisme.
- Doe het zo:*
Historische gebeurtenis: ... (noem een gebeurtenis).
Deze gebeurtenis zorgde voor optimisme, omdat ... (geef een verklaring).
- Gebruik bron 25.*
- 2p 43 Zet de omschrijvingen in de juiste volgorde, van vroeger naar later.
- Doe het zo:*
Eerst ..., daarna ..., vervolgens ..., dan ... en ten slotte ... (vul nummers in).

bron 25

Hieronder staan vijf omschrijvingen die te maken hebben met de geschiedenis van het Nederlandse voetbal:

omschrijving 1: Het werd gevaarlijk om jongens te laten voetballen. Velen van hen moesten eigenlijk verplicht werken in Duitsland. Bij veel sportwedstrijden leidde dat zelfs tot razzia's.

omschrijving 2: Koningin Beatrix bezocht onze voetbalvereniging. Ze opende het jaarlijkse voetbaltoernooi waarbij geld werd ingezameld voor het Prinses Beatrix Fonds.

omschrijving 3: De voetbalclub raakte een aantal spelers kwijt, want spelers die lid waren geweest van de NSB werden ontslagen. Ze hadden samengewerkt met de bezetter.

omschrijving 4: De ellende in die crisistijd was zo groot, dat veel werkloze leden de contributie niet meer konden betalen. Maar toen ontstond wel het idee van profvoetbal in Nederland. Dat werd gezien als een manier om werklozen toch werk te geven.

omschrijving 5: Toen België en Frankrijk werden aangevallen, deed Nederland niet mee met de oorlog. Toch werden er honderdduizenden mannen uit voorzorg gemobiliseerd. Een compleet elftal het voetbalveld in sturen werd daardoor wel heel moeilijk.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.